

Helsemilliarden

Norske kommuner har betalt nær 1 milliard til et av landets største helsevikarbyråer. Millioner gikk videre til lavskattland og skatteparadis.

METODERAPPORT SKUP 2017

Aftenposten

Innholdsfortegnelse

Praktisk informasjon	1
Innledning	2
Et hemmelig møte	3
Øverst i skyskraperen	3
Nordmenn i skatteparadis - bygging av en database	3
En helsemillionær på Malta, 1000 nordmenn og 20 000 celler	4
Fra Bergen til et skatteparadis	6
106 regnskaper og selskapskartlegging	6
Boligmillionene	11
“Jeg aner ikke hvor jeg skal begynne å lete”	12
Lønnsstrekke og arbeidsbetingelsene	14
Rettsprosessene mot egne ansatte	15
Grenseoverskridende samarbeid	15
Vi trenger hjelp, men hvor skal vi gå?	16
Motstand og spesielle erfaringer	17
En toppsjef i Bergen	17
Kolleger reagerer på hemmelighold	19
Publisering og den utfordrende gråsonen	19
Konsekvenser	20
Vedlegg	20

Praktisk informasjon

Innsendere

Nina Selbo Torset, mobil 911 84 440
Henning Carr Ekroll, mobil 970 42 342
Andreas Bakke Foss, mobil 977 66 389
Carl Alfred Dahl, mobil 938 95 694

nina.selbo.torset@aftenposten.no
henning.carr.ekroll@aftenposten.no
andreas.bakke.foss@aftenposten.no
carl.alfred.dahl@aftenposten.no

Takk til: Fredrik Hager Thoreen (utvikling), Per Byhring (multimedia), Torstein Ringnes (multimedia), Eirik Wallem Fossan (multimedia), Tom A. Kolstad (foto), Dan P. Neegaard (foto), Torgeir Strandberg (video), Šarūnas Černiauskas, Birutė Davidonytė, Matthew Caruana Galizia, ICIJ og Süddeutsche Zeitung.

Redaksjon

Aftenposten
Akersgata 55, 0051 Oslo

Publisert

Aftenposten papir og ap.no
Fra 28. november 2017 og utover

Saker

28.11.17 - Aftenposten avslører: Norske kommuner har betalt nær 1 milliard til helsevikarbyrå. Penger gikk videre til lavskattland og skatteparadis. [Les her](#)

29.11.17 - Bent Høie må svare for bruken av vikarer i helseomsorgen. [Les her](#)

05.12.17 - Kommuner erkjenner: Har ikke undersøkt hva helsevikarer tjente. [Les her](#)

07.12.17 - Arbeiderpartiet vurderer forbud mot innleie av helsevikarer. [Les her](#)

17.12.17 - Litauiske skattemyndigheter undersøker Orange-gruppen. [Les her](#)

23.12.17 - Oslo vil hjelpe mindre kommuner etter Aftenposten-avsløringer. [Les her](#)

Innledning

Hva skjer når private aktører trer inn i det offentlige velferdsmarkedet? Hvordan følger kommunene opp selskaper de kjøper tjenester fra og vikarer de leier inn? Hvor mye penger er i omløp? Og hvor ender pengene fra skattebetalerne opp? Hvilke betingelser har de ansatte?

Dette var blant de sentrale spørsmålene da Aftenposten høsten 2017 undersøkte selskapsstrukturen rundt Orange Helse, som i flere år har vært en av landets største private leverandører av velferds- og vikartjenester til kommuner og sykehus. Vi dokumenterte at:

- Over 200 kommuner har kjøpt tjenester fra selskapet for nærmere én milliard kroner. Vi publiserte en oversikt som viste hvor mye hver kommuner hadde brukt.
- Pengene har gått inn i en omfattende og komplisert selskapsstruktur med tilknytning til ni land og postboksselskap i skatteparadiset Malta. En halv milliard er betalt til et datterselskap i lavskattelandet Litauen, som har betalt ut et titalls millioner i utbytte.
- Orange-systemet har kjøpt og solgt deler av konsernet til seg selv gjennom skatteparadiset Malta.
- Flere selskaper i Orange-systemet har betalt lite eller ingenting i skatt.
- Østeuropeiske vikarer som har jobbet i norske kommuner, har i årevis fått uspesifiserte lønnstrekk som har gått tilbake i Orange-strukturen. Noen har fått utbetalt ned mot 88 kroner timen.
- Selskapet har rettsforfulgt egne ansatte for å få tilbakeført penger for språkkurs til arbeidet i Norge.
- Over 50 kommuner hadde ikke undersøkt hva vikarene de leide inn faktisk tjente. Kommunene har plikt til å kontrollere at vikarens lønn er i tråd med tariff.

- Orange-toppsjefen har tjent penger på å leie ut små soverom til vikarer gjennom lønnstrekk og interne transaksjoner i Orange-systemet.

Såvidt vi er kjent med er dette første gang hele næringskjeden og historikken rundt en større kommersiell aktør i velferds-Norge er blitt systematisk kartlagt. Vi har fulgt ti år med pengestrømmer fra over 200 offentlige kunder, videre inn i en omfattende selskapsstruktur med forgreininger til ni land. Vi har sett på hvordan pengene fordeles videre til ansatte og eiere - og hva som kommer tilbake til fellesskapet i form av skatt. Dette har vi gjort ved inngående analyse av 106 forskjellige regnskaper fra 22 selskaper registrert i fem forskjellige land, kjøring av store datasett, innhenting av informasjon fra alle 426 norske kommuner og sykehus om deres bruk av vikarbyråer og Orange Helse, bygging av databaser og gransking av rettsavgjørelser, rapporter, rammeavtaler, timelister, arbeidskontrakter og lønns slipper.

Et hemmelig møte

Øverst i skyskraperen

27. mars 2017: I toppetasjen på skyskraperen som utgjør den tyske avisen Süddeutsche Zeitungs redaksjonslokaler i München, sitter over 100 internasjonale gravejournalister på rekke og rad. Mobilene er avslått, og det er ingen som skal vite at vi er her. Nina, Andreas og nyhetsredaktør Tone Tveøy Strøm-Gundersen er her for å høre de tyske journalistene Bastian Obermayer og Frederik Obermaier fortelle om hva de så langt har funnet i millioner av lekkede dokumenter fra skatteparadis. Lekkasjen er for stor og omfattende for tyskerne alene, og gjennom International Consortium of Investigative Journalists (ICIJ) er vi og en rekke andre mediehus invitert til et samarbeid. Lekkasjen, som senere skulle få navnet Paradise Papers, besto av 13,4 millioner lekkede dokumenter fra et advokatfirma, en formuesforvalter og 19 selskapsregistre fra steder som er kjent for lav skatt og høy grad av hemmelighold, som for eksempel Bermuda, Caymanøyene og Malta.

Allerede på dette hemmelige møtet i München var det Malta vi bet oss merke i. Vi visste at Malta er attraktivt for nordmenn som driver bettingselskaper. Dersom det lå en avsløring der, ville det være mer overraskende og engasjerende enn de sedvanlige skipsrederne og investorene vi så ofte har skrevet om i slike skatteparadis-lekkasjer. Vi endte opp med å finne en lang rekke norske gamblere på Malta. Men dét var ikke det mest spennende funnet.

Nordmenn i skatteparadis - bygging av en database

Paradise Papers består som nevnt av en lang rekke lekkasjer fra flere aktører. Ettersom det er lekkasjen fra selskapsregisteret på Malta som er relevant for våre saker om Orange-gruppen, er det arbeidet med den vi omtaler i denne rapporten.

Det finnes en [digital utgave](#) av Maltas selskapsregister der man må søke om tilgang. Dersom man blir godkjent som bruker, kan man se informasjon om når et selskap er registrert, om det fremdeles er aktivt, hvilken adresse selskapet er registrert på, samt navn og adresse på

aksjonærene og styremedlemmene i selskapet. For å få tilgang til dokumenter som for eksempel årsregnskap, må man betale fra 1-10 euro pr. dokument. Nyten av den digitale utgaven av Maltas selskapsregister er begrenset. Man kan kun søke etter selskapets organisasjonsnummer eller navn. Man kan altså ikke søke opp en person og få opp tilknyttede selskaper på den måten. Det var her lekkasjen til Süddeutsche Zeitung kom til sin rett. Alle oppføringer og dokumenter fra registeret var indeksert og gjort søkbare av ICIJs datateam. Vi hadde tilgang til de lekkede dokumentene gjennom en kryptert, digital database.

Med andre ord kunne vi i ICIJs database søke etter personer og raskt få svar på om vedkommende hadde noen tilknytning til selskaper på Malta. Den muligheten hadde vi ikke hatt uten ICIJ og Süddeutsche Zeitung, som valgte å dele lekkasjen med flere. Vi brukte i all hovedsak to metoder for å finne nordmenn i Malta-registeret:

1. Vi laget lister med nordmenn i ulike posisjoner (for eksempel folkevalgte, byråkrater og toppledere) og kjørte listene gjennom søkemotoren i ICIJs database. Selve søket var altså automatisert, men resultatene måtte vaskes og verifiseres i etterkant. Det var likevel mer effektivt enn å søke på ett og ett navn.

2. Et viktig prinsipp i datajournalistikk er å bli kjent med materialet man jobber med. Etter å ha funnet en del nordmenn gjennom manuelle søk så vi at det var et eget felt i oppføringen for aksjonæren eller styremedlemmets nasjonalitet. I de aller fleste tilfellene var feltet fylt ut med "Norwegian". Ved å søke på "Nationality: Norwegian" ² (de to siste tegnene gir databasen beskjed om å søke med litt slingringsmonn) kunne vi få opp alle dokumenter der personer hadde oppgitt norsk nasjonalitet. Vi søkte også spesielt i alle oppføringer etter adresser som inneholdt "Norway".

Deretter vasket og verifiserte vi resultatene og førte opp navn i et regneark etterhvert som vi fant nye. Til slutt satt vi med en liste på 400 nordmenn, [av 1000 totalt i lekkasjen](#), med tilknytning til selskaper på Malta. Hvem var de, og hva gjorde de på Malta?

En helsemillionær på Malta, 1000 nordmenn og 20 000 celler

Informasjonen vi fikk ut av selskapsregisteret på Malta var verdifull til et visst punkt, men tross alt ganske begrenset. Vi visste ikke mer om hver enkelt nordmann enn hvilket selskap de var tilknyttet og om de var aksjonær eller styremedlem i selskapet.

For å kunne identifisere potensielle saker måtte vi vite mer om de norske navnene. Da måtte vi ut av de lekkede dokumentene og tilbake til tradisjonelle, åpne kilder. Vi la til nye felter i regnearket, gjorde manuelle søk i åpne kilder og fylte inn informasjon som fødselsdato, ligningstall og bosted. I tillegg gjorde vi en vurdering av hver enkelt om de var å regne som offentlige personer og kategoriserte dem etter bransje. Hver gang repeterte vi den samme øvelsen: Google et navn vi hadde i materialet, gå gjennom de viktigste treffene, søke opp personen i Bizweb, koble informasjon fra andre kilder for å finne frem til den riktige av alle personene som har samme navn, finn fødselsdato og undersøk selskapene personen har en

rolle i, finn ut bransje, søk opp personen i skatteliste, søk opp navnet i Kapitals liste over de 400 rikeste, søk opp personen i Retriever, søk i eiendomsregisteret og folkeregisteret for å finne ut bosted og om personen evt. er utvandret eller død. Fyll inn i datasettet underveis. Gjenta 1000 ganger. Totalt førte vi opp innhold manuelt i 20.000 celler.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P
1	id	lekkasje	navn i data	fullt navn	født	offentlig person	blant 400 rikeste	bosatt i norge	skatter til norge	formue 2015	inntekt 2015	skatt 2015	lever i dag	kjønn	bosted	bransje
584	975	Malta	Malta	Malta	1975-01-01	FALSE	TRUE	FALSE	TRUE	100000000	100000000	100000000	TRUE	m	Malta	Investor
585	682	Malta	Malta	Malta	1982-01-01	FALSE	TRUE	TRUE	TRUE	100000000	100000000	100000000	TRUE	m	Oslo	Ukent
586	463	Malta	Malta	Malta	1963-01-01	TRUE	TRUE	TRUE	TRUE	100000000	100000000	100000000	TRUE	m	Bamio	Shipping
587	524	Malta	Malta	Malta	1954-01-01	TRUE	TRUE	TRUE	TRUE	100000000	100000000	100000000	TRUE	m	Haugesund	Shipping
588	810	Malta	Malta	Malta	1980-01-01	TRUE	TRUE	TRUE	TRUE	100000000	100000000	100000000	TRUE	m	Oslo	Investor
589	512	Malta	Malta	Malta	1952-01-01	TRUE	TRUE	TRUE	FALSE	100000000	100000000	100000000	TRUE	m	Spania	Investor
590	681	Malta	Malta	Malta	1981-01-01	TRUE	FALSE	FALSE	TRUE	100000000	100000000	100000000	TRUE	k	Storbritannia	Investor
591	684	Malta	Malta	Malta	1984-01-01	FALSE	FALSE	TRUE	TRUE	100000000	100000000	100000000	TRUE	m	Trondheim	Gambling
592	478	Malta	Malta	Malta	1978-01-01	FALSE	FALSE	TRUE	TRUE	100000000	100000000	100000000	TRUE	m	Bode	Gambling
593	640	Malta	Malta	Malta	1940-01-01	FALSE	FALSE	TRUE	TRUE	100000000	100000000	100000000	TRUE	m	Stavanger	Håndverker
594	451	Malta	Malta	Malta	1951-01-01	FALSE	FALSE	FALSE	TRUE	100000000	100000000	100000000	TRUE	m	Os	Offshore

Et rent datasett er avgjørende for videre analyser. Vi hadde variabler på nominalnivå (uttømmende og gjensidig utelukkende) og rationnivå (forholdstall). Vi hadde også en flere dikotome variabler (kun to verdier).

Vi skrev også et notat om hver enkelt der vi besvarte en rekke spørsmål vi på forhånd hadde blitt enige om. To viktige spørsmål var: Tyder det vi har så langt på at personen opptrer som privatperson eller i kraft av sin stilling? Hva har tidligere vært fremme om personens bruk av skatteparadis?

Denne prosessen var tidkrevende (vi brukte rundt tre måneder), men nødvendig for å i det hele tatt kunne identifisere om det lå noen saker i materialet. Uten googlingen og undersøkelsene vi gjorde av Orange-sjefen ville vi aldri ha sett at det lå en sak der. Vi vil anslå at vi i snitt brukte en time på å finne, registrere og gjøre undersøkelser av én person. Noen personer var enkle å finne informasjon om og tok kortere tid enn dette, mens andre kunne vi bruke en halv dag på, for eksempel fordi det var mange med samme navn, og det var få opplysninger som hjalp oss til å finne den riktige. Jobben vi hadde gjort, var avgjørende da vi i august 2017 hadde møte med reportasjeledere og redaktører for å gjennomgå funn og bli enige om hvilke navn vi skulle prioritere å gå videre med.

Som forventet var det mange skipsredere og investorer på vår liste over nordmenn med selskap på Malta. Vi hadde også funnet rundt 40 nordmenn som på en eller annen måte kunne kobles til poker- og bettingmiljøet. Til tross for at vi på forhånd hadde pekt ut dette som en mulig sak, var det ikke det vi endte opp med å prioritere. Det er viktig å understreke at denne databasen utgjør en journalistisk ressurs som vi regner med å kunne dra nytte av i videre arbeidet.

I den første fasen av prosjektet - fra januar til august - måtte en god del arbeid måtte gjøres på kveldstid, ettersom vi var tungt inne i andre, omfattende saker på den tiden og jobbet ordinær nyhetsturnus. Fra august har vi jobbet fulltid med Paradise Papers, og omfanget og kompleksiteten i prosjektet har bidratt til at vi totalt har jobbet flere hundre timer overtid gjennom høsten.

Fra september skulle mye handle om å undersøke hvorfor personen vi hadde gitt id 473, Orange Helse-sjef Nils Kristian Paulsen, sto oppført som indirekte eier, styremedlem og

kontaktperson for Malta-selskapet Solutio Holding - og med en ligningsformue på 129 millioner kroner.

Fra Bergen til et skatteparadis

Utgangspunktet vårt var altså at vi visste at gründeren og lederen av Orange Helse, et selskap omtalt som leverandør av bemannings- og velferdstjenester til norsk offentlig sektor, hadde et selskap på Malta.

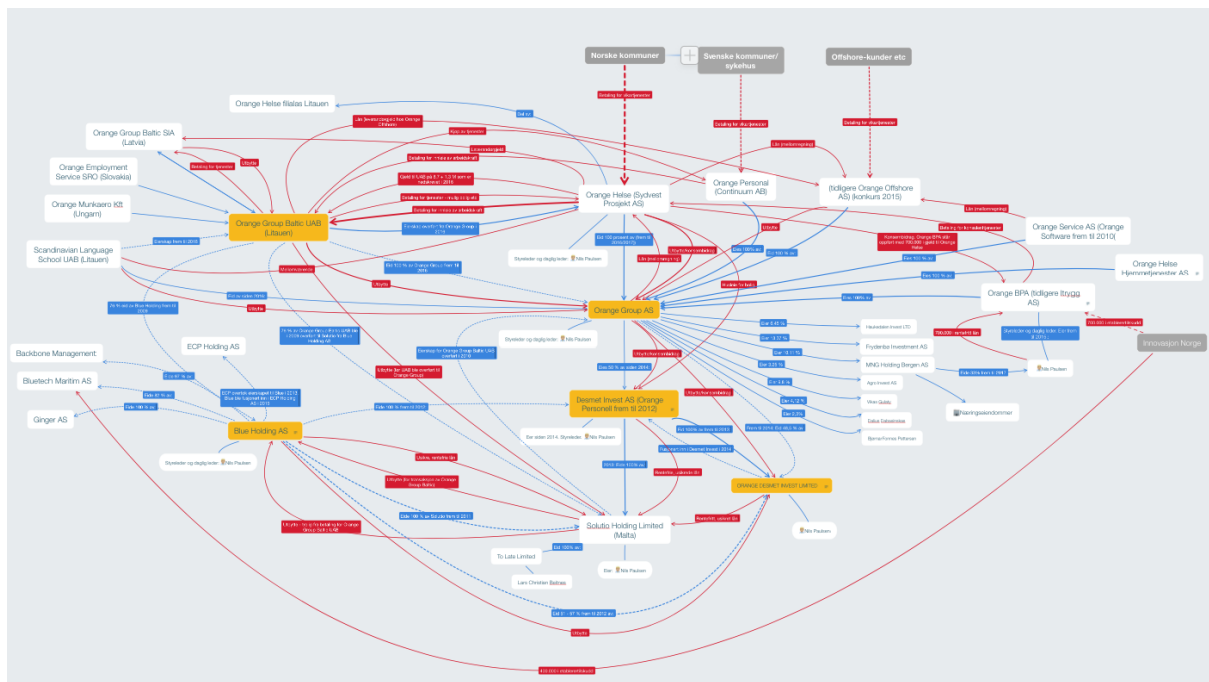
Hvorfor var det slik, og hva kunne det fortelle oss om Oranges rolle i det norske velferdssystemet? Basert på offentlig omtale av Oranges virksomhet gjennom flere år virket det åpenbart at store offentlige pengesummer hadde gått inn i Orange-systemet, og det er av stor samfunnsmessig interesse å undersøke hvordan offentlige midler disponeres og hvor pengene ender opp.

Utover dette hadde vi ingen definert hypotese fra start. Vi gikk derfor bredt ut, noe metodearbeidet bærer preg av. Det spenner fra omfattende selskapskartlegging og regnskaps- og pengestrømanalyse, innsynsprosesser, innhenting av data fra offentlige registre, til tradisjonelt kildearbeid og, ikke minst, systematisk kartlegging av alle norske kommuners bruk av helsevikarer.

106 regnskaper og selskapskartlegging

Med utgangspunkt i Malta-selskapet og Orange Helse i Norge begynte vi å kartlegge selskapsstrukturen rundt Orange-systemet og gründer Nils Kristian Paulsen. Vi ønsket å forstå hvordan et postboksselskap på Malta eventuelt hang sammen med kjernevirksomheten i Norge.

Gjennom den norske bedriftsdatenbanken Bizweb kunne vi hente ut informasjon om alle Nils Kristian Paulsens nåværende og tidligere roller i norske virksomheter. Fra Brønnøysundregistrene bestilte vi kopier av alle årsregnskaper i disse de siste ti årene. I årsregnskapenes noter fremkommer eiereinteresser de ulike selskapene har i andre virksomheter. Etterhvert som vi kom over nye selskapsnavn her, bestilte vi også årsregnskapene for disse. Ved å bruke tankekartverktøyet [Mindnode](#) kunne vi visualisere selskapsstrukturen etterhvert som vi fikk oversikt.

Slik så den endelige versjonen av Orange-kartleggingen vår ut i programmet Mindnode. De grå boksene er kunder, de hvite boksene er selskaper, de oransje boksene morselskaper, de blå linjene viser eierforhold og de røde er utvalgte, viktige pengestrømmer,

Det gikk ikke lang tid før vi så konturene av en omfattende selskapsstruktur som strakk seg langt ut fra Bergen, der Orange Helse og Paulsen holdt til. Gjennomgående fant vi at det var mange endringer i eierforhold og selskapsnavn. Vi oppdaget at Paulsens personlige investeringsselskap var et resultat av en fusjon mellom et norsk AS - Desmet Invest - og et såkalt Norsk utenlandsk foretak (NUF) - Orange Desmet Invest Limited. Sistnevnte var et postboksselskap registrert i en sliten bygning utenfor London, selv om virksomheten teknisk sett lå i Bergen. Fraværet av krav til revisjon og aksjekapital gjorde NUF-konstruksjonene populære på slutten av 2000-tallet, og de ble da trukket frem av skattemyndighetene som en selskapsform som tiltrekker seg “useriøse aktører og kriminelle”. At et en aktør som leverte tjenester finansiert av skattepenger, hadde brukt en slik selskapskonstruksjon, var interessant.

Vi hentet ut tilgjengelig informasjon om NUFet både fra Brønnøysundregistrene i Norge og fra [Companies House](#) i Storbritannia, det britiske selskapsregisteret. Av regnskapene så vi at selskapet i 2011 og 2012 alene har mottatt ni millioner kroner i utbytte fra Orange-systemet. Skatteregningen endte på beskjedne 420 kroner. I disse dokumentene fant vi også linken til Malta: Solutio var oppført som et datterselskap av Orange Desmet Invest Limited i 2010 og 2011-regnskapet.

I regnskapene til Orange Helse og morselskap Orange Group fant vi at sistnevnte også hadde datterselskaper i Litauen og Sverige. Våre svenske kolleger i SVT, som også var med i ICIJ-samarbeidet, hentet ut regnskapene fra det svenske selskapsregisteret og sendte disse over til OSS.

Å få tilgang til det litauiske selskapsregisteret var en mer omstendelig prosess. Vi måtte sende en formell søknad om tilgang. I påvente av at denne skulle behandles fikk vi hjelp av våre kolleger i [nettavisen 15min](#) i Litauen¹, som lastet ned samtlige årsregnskaper og vedlegg med hjelp av sine tilganger til selskapsregisteret, og sendte disse til oss. Ved å gjennomgå disse dokumentene fant vi igjen nye eierforhold og datterselskaper i Latvia, Ungarn og Slovakia.

I tillegg til å kartlegge eierforholdene, ønsket vi å kartlegge pengestrømmene i selskapsstrukturen. Vi tok da utgangspunkt i perioden fra 2007, da Orange Helse etablerte sin virksomhet i Norge. Det mest sentrale var å kartlegge følgende:

- De ulike selskapenes omsetning og resultat
- Hvor mye selskapene har betalt i skatt
- Hvordan pengene har gått mellom de ulike selskapene
- Hvor det tas ut utbytte - og hvor mye
- Hva slags kostnader selskapene har

Etter å ha kartlagt det vi anså som de viktigste selskapene, satt vi igjen med totalt 106 forskjellige regnskaper fra 22 selskaper registrert i fem forskjellige land: Norge, Sverige, Malta, Litauen og Storbritannia. Regnskapene var levert på tre forskjellige språk og i fire forskjellige valutaer. Inkludert noter, revisjonsrapporter og årsberetninger utgjorde disse anslagsvis rundt 2500 sider.

For å holde oversikt over denne store dokumentmengden opprettet vi en mappestruktur på Google Drive der vi systematiserte alle regnskaper og tilhørende dokumenter.

Det er mulig å hente ut nøkkeltall fra regnskapene til norske AS ved hjelp av søkemotorer som Bizweb og Proff. Men i vårt tilfelle var ikke dette tilstrekkelig, fordi mye av det vi var på jakt etter, som for eksempel lån og transaksjoner mellom nærstående parter, var oppført i notene til regnskapene. Vi måtte følgelig gjennomgå materialet manuelt.

De litauiske regnskapene var spesielt utfordrende. Disse var, i likhet med regnskapene vi bestilte fra Maltas selskapsregister, ført på en annen måte enn den vi kjenner fra norsk regnskapspraksis. Men mens regnskapene fra Malta var levert på engelsk, var de litauiske på et språk vi ikke behersket. For maskinlesbar tekst er det mulig å delvis løse dette ved å kopiere inn tekst i et verktøy som Google Translate, men i vårt tilfelle ble det hele ytterligere komplisert av at en stor andel av dokumentene fra det litauiske selskapsregisteret var av så dårlig kvalitet at det ikke kunne leses av en maskin. Gjennom OCR-teknikker (optisk tegngjenkjenning) både i Adobe Acrobat X Pro og [DocumentCloud](#) forsøkte vi å konvertere de skannede dokumentene til søkbar tekst. Begge programvarer støtter litauisk, men resultatet ble langt fra tilfredsstillende på grunn av den lave kvaliteten. Løsningen ble at våre litauiske kolleger hjalp oss å peke på de litauiske begrepene vi jaktet på, og at vi skrev inn oppføringene manuelt i Google Translate underveis for å finne frem til riktige oppføring. På toppen av dette

¹ Se nærmere omtale av dette samarbeidet under eget kapittel.

For å få en best mulig totaloversikt over regnskapspostene, førte vi opp de vi anså som mest relevante i et regneark. Ved å bruke gjennomsnitt av vekslingskurser fra Norges Bank fra respektive år, la vi inn formel som konverterte oppførte summer i annen valuta til norske kroner. Dette gjorde det lettere å kontrollerte postene i utenlandske regnskaper mot oppføringer i de norske regnskapene.

pengestrømmer/transaksjoner i
strukturkartet vi utarbeidet i Mindnode.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
60	Orange vortovur AS								
62	Lån til datterselskap				44189734	5149710			
63									
64	Blue Holding AS - fusjonert inn i ECP Holding AS i 2015								
65	Driftsinntekter	643674	489500	624000	546000		36000	118187	
66	Årsresultat	9951	175300	94232	-189974	4959778	-1600017	-84511	
67	Betalt skatt	16868	4914	0	0	0	1888	26708	
68	Utbytte fra datterselskap								
69	Orange Group AS								
70	Utbytte fra Solutio Holding						-401213		
71	Konsernbidrag til datterselskap								
72	Orange Group AS								
73	Lån til datterselskap (trollig Solutio)						-401213	76091	
74									
75									
76	Solutio Holding Limited								
77	Driftsinntekter (euro)								
78	Årsresultat (euro)				2452	4466	607553	-2786	
79	Betalt skatt (euro)				4	62			
80	Lån fra morselskap Orange Desmet Invest (euro)							101336	
81	Utbytte fra datterselskap UAB Orange Baltic								
82									
83									
84									
85	Orange Group Baltic er 100% eide av Orange-Group siden 2020. Før det Solutio Holding på Malta.								
86		EUR	UTL	LTTL	LTLL	LTLL	LTLL	LTLL	SUM:
87	Nøkkelstall:	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008
88	Driftsinntekter	12843969	12915839	42088913	26469168	22204237	15909525	10418758	3490552
89	Driftsresultat	408324	873723	8141553	6452865	5667311	4101877	2638957	248851
90	Skatt	120478	146870	522834	820886	540500	373530	24243	
91	Salg til Orange Helise AS	1344487	12460964	5533591	26090064	19938014			
92	Salg til Orange Personal AB	719930	719930						
93	Salg til Orange Offshore (Westone)			4654	255582				
94		656028	732383	1289031		3200066	1754468	300000	
95	Kjøp fra Orange Helise	158231	158231	2408347	354793				
96	Kjøp fra Orange Personal AB	79465	79465						
97	Fordring Orange Helise	1154440	287687						
98	Kjøp fra Orange Offshore (Westone)				101198				
99									
100	Salgsinntasder brutt ned (VALUTA)	EUR	EUR	UTL	LTLL	LTLL	LTLL	LTLL	
101	Lønn	7466468	5991279	12526997	10387524	8243230		2124335	785747
102	Hjelpesforsikring	1096087	923745	2945415	3151159	3406902		3476860	
103	Feriepenger	294025	146659	324126	1531140	246740			
104	Omslagsgaver	490575	1214519	8697880	3151149	3406902		4561128	1061640
105	Po Skoppløsing norsk/Svensk	582609	88316	2399480	465937	591125	46993	1562162	152838
106	Renteeksottninger	519765	602703	1065664	616805	5147749	1919999	1320927	508109
107	Bogavgifter	79107	92936	379948	620020				
108	Toll/Lønnespassager?	18159							
109	Andre utgifter	74440	303221	670397	283261	123449			

Denne analysen ga raskt noen tydelige funn. Vi så at den økonomiske motoren i hele systemet var inntektene som kom til Orange Helse AS i Norge - og at rundt halvparten gikk videre i betaling til det litauiske selskapet Orange Group Baltic, noe som bidro til at det skattbare resultatet i Orange Helse i Norge var svært lavt. Gjennom perioden vi undersøkte utgjorde betalingen til Orange

² Se mer i eget kapittel side 14.

regnskapene så vi også at det var betalt rundt 30 millioner kroner i utbytte fra Litauen - det meste ble tilbakeført skattefritt til holdingselskapet Orange Group i Norge gjennom den såkalte fritaksmetoden³. Vi merket oss også at det overordnet var svært mange transaksjoner og gjeldsposter mellom de ulike selskapene i Orange-systemet.

Å gjennomgå og analysere alt tallmaterialet som lå i disse 106 regnskapene var en omfattende jobb som tok flere uker. For et utrent øye kan det være krevende å finne frem til de oppføringene som bør undersøkes nærmere. Her fikk vi bistand av Gregar Berg-Rolness, som er tidligere seniorskattejurist og forfatter av en bok om skatteparadis og selskapsrett. Han kom med viktige innspill rundt forhold som burde undersøkes nærmere. Etter gjennomgangen satt vi igjen med en rekke funn, inkludert flere som vi ville gå nærmere inn på og få vurdert av eksterne eksperter innen økonomi og skatte- og selskapsjuss:⁴

- Hovedpengestrømmen fra Norge til Litauen og differansen mellom resultatmarginen i selskapene.
- Et rentefritt lån på 319.000 euro som ble gitt fra Orange Desmet Invest til Solutio på Malta.
- En komplisert transaksjon der Orange Group Baltic ble overdratt til Orange Group AS gjennom et postboksselskap på Malta.
- Overføringer fra Orange Helse til Desmet Invest AS for leie av bolig.
- Den overordnede strukturen i og rundt Orange-systemet, som fremsto som omfattende og komplisert.

Det rentefrie lånet

Et viktig prinsipp i selskaps- og skatteretten er at lån som gis mellom såkalte nærstående parter, for eksempel selskaper som i praksis er kontrollert av samme aktør, skal gis til ordinære forretningsmessige vilkår. Dette betyr for eksempel at det i utgangspunktet skal beregnes rente på samme måte som om man hadde tatt opp lån av en bank eller annen part.

Målet er å redusere risikoen for kamuflerte pengeflyttinger, skatteunndragelse og konkurransevridning. Ved å sammenligne oppføringer i regnskapene til Solutio Holding på Malta og Orange Desmet Invest Limited utenfor London, så vi at det var gitt et rentefritt lån på 319.000 euro til Malta i 2011 - uten krav om tilbakebetalingsdato. Det var i strid med dette hovedprinsippet.

Dette lånet utgjorde hoveddelen av verdiene i Orange Desmet Invest på det aktuelle tidspunktet, og var ført oppover i systemet med opphav i inntektene fra Orange Helses virksomhet i Norge. En gjennomgang av Malta-selskapets regnskaper viste at det ikke hadde noen reell virksomhet - det var et rent postboksselskap. Det var spesielt påfallende at summen som ble overført til Malta-selskapet, forsvant fra regnskapet året etter. Likevel sto fordringen

³ Se nærmere omtale av dette begrepet senere i rapporten.

⁴ Vurderingene rundt ekspertene er belyst nærmere i kildekapittelet.

fremdeles oppført i selskapet som hadde gitt lånet, før dette ble innfusjonert i et norsk AS og fordringen forsvant.

Da vi konfererte med ekspertkilder påpekte flere at dette i praksis kunne være en ren pengeflytting, og at fraværet av renter i praksis kunne være en skatteunndragelse. Senere kunne dog Orange-ledelsen legge frem det de presenterte som en kvittering på at lånet var tilbakebetalt, og de forsvarte fraværet av renter med Malta-selskapets manglende likviditet. Det fremsto like fullt som en merkelig transaksjon, og Paulsen ønsket ikke å svare på hva pengene skulle brukes til.

Å selge et konsern til seg selv og fritaksmetoden

En nærmere gjennomgang av eierhistorikken i selskapene viste en pussig rekkefølge av hendelser: Vi så at Orange Group Baltic (OGB), en sentral del av motoren i Orange-systemet, hadde blitt solgt internt mellom en flere selskaper som Paulsen kontrollerte - til vidt forskjellige priser. Transaksjonene fremsto som kompliserte og fullstendig ulogiske sett under ett: det overbyggende var at OGB var solgt fra et norsk AS til Malta-selskapet for en lav pris, og kort tid senere tilbake til et annet norsk AS for en pris som, basert på oppføringene i regnskapene, fremsto som nærmere 100 ganger høyere. Dette genererte et overskudd i Malta-selskapet som ble tatt skattefritt tilbake til et Paulsen-kontrollert selskap i Norge.

Fagkildene vi snakket med var enige om at det ikke var lov å operere med en så ulik prising i interne transaksjoner. Men hva var den skattemessige effekten? Her kom vi inn i en utfordring vi skulle støte på en rekke ganger gjennom arbeidet med prosjektet: Mangelen på et absolutt fasitsvar. Det sentrale spørsmålet var om det skulle blitt skattet da det ble betalt utbytte fra Malta-selskapet til Norge. Denne form for utbyttebetaling reguleres av noe som kalles fritaksmetoden⁵. For å unngå ren papirflytting av penger mellom postboksselskaper i lavskatteland, har det vært et krav til at selskapet må ha såkalt *reell virksomhet* et sted for å kunne betale utbytte skattefritt til et selskap i et annet land. Men, skulle det vise seg, hva som er “reell virksomhet” tolkes noe ulikt av ulike fagkilder. For de fleste vil dette bety at man typisk har et kontor og ansatte. En ESA-beslutning har formulert dette på en annen måte, der kortversjonen er at man ikke kan behandle et postboksselskap på Malta annerledes enn et holdingselskap i Norge. Vi fikk forskjellige tolkninger av de forskjellige ekspertkildene vi snakket med, og dette ble derfor et godt eksempel på hvor lite konkret skatte- og selskapsjuss kan være, og at det finnes en romslig gråsoner. Hvorfor Orange-ledelsen valgte å gjennomføre salget på denne svært kronglete måten, har de ikke gitt et klart svar på.

Boligmillionene

I regnskapene levert fra Orange Helse så vi at det var spesifisert at selskapet betalte et millionbeløp i året for “leie av bolig” til Desmet Invest AS, Paulsens investeringselskap. Det var også oppført utgifter til bolig i selskapet i Orange Group Baltic. Flere kilder vi hadde vært

⁵ <http://www.skatteetaten.no/no/Radgiver/Rettskilder/Handboker/skatte-abc/kapitler/f/?mainchapter=258197>

i kontakt med fortalte at vikarer fra Øst-Europa bodde i boliger som Orange-systemet disponerte.

For å finne frem til eiendommer med tilknytning til Orange-systemet brukte vi tjenesten [Infotorg](#). Der kan man søke på fødsel- og personnummer eller organisasjonsnummer og få opp alle eiendommer registrert på en person eller et selskap. Vi søkte på relevante personer i Orange-systemet, samt de ulike selskapene, og hentet ut opplysninger om alle eiendommer som var registrert på selskapene og personene i og rundt Orange-systemet. Her fant vi ut av Orange-sjefens investeringsselskap hadde eid boliger i bergensområdet. Hos Bergen kommune ba vi om innsyn i alle dokumenter tilknyttet de aktuelle gårds- og bruksnumrene. I dokumentene fant vi bekreftelsen på at den ene boligen var bygget om til 13 hybler som var disponert av vikarer i Orange Helse, og at naboer hadde stilt spørsmål ved hvorvidt dette var lovlig. Innsynet inneholdt også bilder kommunen hadde tatt under et tilsyn boligen, slik at vi fikk et godt innblikk i hvor trangt vikarene bodde. Ved å sammenligne tallene i regnskapene fra Orange Helse og Desmet Invest AS så vi at betalingen fra Orange Helse utgjorde mesteparten av selskapets leieinntekter. Samtidig så vi at selskapet ikke hadde betalt skatt i 2014 og 2015 og at det var tatt ut tre millioner kroner i utbytte.

Fra kilder og gjennom innsyn hos kommuner hadde vi fått tilgang til arbeidskontrakter (se senere kapittel) som dokumenterte at vikarene ble trukket i lønn for å bo på det som i praksis var små soverom. Basert på tallene i arbeidskontraktene og opplysninger Paulsen selv oppga, kom det frem at en ansatt kunne trekkes opp mot 7000 kroner i måneden for bolig. I en bolig med 13 hybler gir dette en potensiell inntekt på opp til 90.000 kroner i måneden. Dette, sammenfattet med utbyttet som ble betalt fra Desmet Invest AS, tydet på at det var lønnsomt å leie ut hybler til sin egen virksomhet og trekke egne ansatte i lønn. Dette var viktig, siden Orange hadde gitt uttrykk for de ikke skulle tjene noe på ordningen med lønnstrekk.

“Jeg aner ikke hvor jeg skal begynne å lete”

Det finnes mange vikarbyråer i Norge. En viktig årsak til at vi valgte å se nærmere på akkurat Orange, i tillegg til det faktum at det fantes en tilknytning til et skatteparadis, var at det så ut til å ha en stor markedsandel. På [nettsiden til Orange](#) står det at de har avtale med rundt 80 kommuner, men denne opplysningen måtte vi kontrollere. Vi ønsket å finne ut nøyaktig hvor mange kommuner Orange har hatt avtale med de siste ti årene, og hvor mye penger det offentlige har betalt til selskapet. Det var ikke spesifisert i regnskapene hvor mye som kom fra norske kommuner eller norske sykehus. Vi måtte derfor få dette fra kommunene. Da kunne vi også få svar på hvilke erfaringer de ulike kommunene har gjort seg med Orange.

Hvordan sender man innsynskrav til alle 426 kommuner i Norge? Vi antok at KS eller Kommunaldepartementet satt på kontaktinformasjon til alle kommuner, men det hadde overraskende nok ingen av dem oversikt over. Vi fant da frem til nettsiden [Kommunenøkkel](#) og kjørte et script som hentet ut e-postadressene til alle kommuner.

I vår første henvendelse til kommunene 15. september spurte vi om kommunen har - eller har hatt - avtale med Orange Helse eller andre vikarbyråer. Vi ba dem opplyse når kontrakten ble inngått og når den eventuelt ble avsluttet. Vi ba også om informasjon om hvilke tjenester Orange Helse eventuelt hadde levert til kommunen, og hva som var omfanget. Dette var noe av det aller første vi satte i gang med da vi ble enige om å prioritere Orange. Det skulle vise seg å være helt nødvendig å starte med dette to måneder før tenkt publisering.

Noen kommuner svarte raskt og allerede samme dag, men vi fikk erfare at norske kommuner praktiserer offentlighetsloven svært ulikt, og at mange ikke forholder seg til kravet om at innsynsbegjæringer skal behandles “uten ugrunnet opphold”, jf. offentlighetslovens § 29 første ledd. I flere tilfeller måtte det hele tre purringer til for å få svar. Kommuner unnskyldte den lange saksbehandlingen med feriefravær, at de ikke hadde sett den første e-posten fra oss, at personen som kunne vite noe om dette, hadde sluttet i kommunen, at de hadde glemt henvendelsen, interne misforståelser og “travle tider i kommune-Norge”. En kommune hadde makulert og kastet mappen de hadde på Orange, da de aldri tenkte den kunne ha interesse for noen i ettertid. En annen hadde forsøkt å svare på henvendelsen vår, men oppdaget etter purring fra oss at de hadde sendt svaret til seg selv i stedet for til Aftenposten.

Da det etter en måneds tid gjensto rundt 30 kommuner, begynte vi å ringe. Det skulle gå fem uker fra vi hadde sendt den første henvendelsen til vi hadde fått svar fra alle 426 kommuner: 201 av dem har hatt avtale med helsevikarbyrået Orange Helse. Da startet rundte to. Vi hadde fortsatt ikke fått konkrete svar på hvor mye kommuner har betalt til Orange. Vi ønsket også å få vite på hvilken måte kommunene hadde ført tilsyn, slik de har plikt til, med at vikarene de har leid inn, har hatt riktige lønns- og arbeidsvilkår. Vi sendte oppfølgingsspørsmål til kommunene som hadde svart bekreftende på at de hadde hatt avtale med Orange. Også denne runden med innsynsbegjæringer ble preget av purringer og bortforklaringer. “Jeg kommer ikke å prioritere å bruke tid på å finne svar på dette. Aner ikke hvor jeg skal begynne å lete”, skrev en kommuneansatt. Etter å ha påpekt at kommuner er forpliktet til å behandle forespørsler om informasjon, og at de i tråd med god forvaltningsskikk og forskrift om offentlige arkiv, bør ha lagret informasjonen på en måte som gjør at den kan hentes frem igjen for offentlige påsyn, fikk vi likevel svar.

Alle svarene fra kommunene, samt status på innsynsbegjæringene, ble fortløpende ført inn i et regneark. Da var det en stor fordel at vi hadde stilt de samme spørsmålene til alle. På den måten kunne vi raskt få oversikt over hvilke kommuner vi manglet svar fra og kategorisere de mest interessante svarene. Etter å ha vasket datasettet kunne vi også beregne hvor mye kommuner har betalt i snitt pr. vikartime til Orange og hvor mye offentlige penger som totalt har gått inn i Orange-systemet.

I [Leverandørdatabasen](#), som er en tjeneste fra Kommunal Rapport, fikk vi tilgang til rådata om hvor mye de enkelte kommunene har betalt til Orange i årene 2012-2016. Ettersom Orange har drevet sin virksomhet siden 2007, er det ingen komplett oversikt, men den hjalp oss likevel med å tette noen hull der vi ikke hadde fått svar fra kommuner i andre runde. Vi fant også noen kommuner som hadde sagt til oss at de ikke hadde kjøpt tjenester fra Orange, noe som

underbygget inntrykk av manglende oversikt og kontrollrutiner. Vi brukte Excel og Access til å kjøre spørringer mellom vårt eget datasett og Leverandørdatabasen. Til slutt kunne vi dokumentere at norske kommuner har betalt minst 928 millioner kroner til Orange de siste ti årene. Selskapets totale omsetning har i samme periode vært 1,1 milliard kroner. Dette dokumenterte at Orange-strukturens viktigste inntektskilde har vært norske skattebetalere, og gjorde det til et av landets største bemanningsselskap i dette segmentet.

Basert på denne kartleggingen og dokumentinnsyn visste vi også at Orange Helse vant anbudprosesser fordi de hadde lavest pris. I en presentert vi fikk innsyn i, ble det trukket frem at selskapet kunne tilby vikarer til “kostpris”. Hvordan var dette mulig, samtidig som selskaper i strukturen kunne betalte ut flere titalls millioner kroner i utbytte? Hvor lå marginene?

En del av svaret skulle vi finne i de østeuropeiske vikarenes lønns- og arbeidsbetingelser.

Lønnsstrekene og arbeidsbetingelsene

Enkle nettsøk ga inntrykk av at selskapets virksomhet hadde vært kontroversiell de siste årene. Orange-vikarene som har jobbet i norske kommuner og på norske sykehus, er hovedsakelig hentet fra Øst-Europa. Norske fagforeninger har [flere ganger advart](#) mot det de mener er [dårlige arbeidsforhold](#) og stilt spørsmål ved vikarenes lønn. En [revisjon](#) utført for helseforetakene og en [granskning](#) i Bergen kommune avdekket brudd på arbeidsmiljøloven. Det ble viktig å sikre seg oversikt over alt som var skrevet før og snakke med de som hadde bestilt disse rapportene.

Vi brukte Offentlig elektronisk postjournal (OEP) til å bestille innsyn i alt vi kunne finne av dokumenter om Orange Helse i postjournalene. Treffene kom stort sett via Arbeidstilsynet, men det var også noen treff hos UDI og Helsetilsynet. I tillegg gjorde innsynskrav overfor kommuner som hadde kjøpt tjenester av Orange Helse, kombinert med oppsøkende kildearbeid overfor personer med tilknytning til Orange, at vi fikk kopier av lønns slipper, arbeidskontrakter og timelister gjennom flere år. Disse dokumentene var viktige for å kunne stille begrunnede og riktige spørsmål og for å kunne ettergå ulike mer eller mindre begrunnede påstander fra kilder og aktører om arbeidsvilkår, lønn og ansettelsesforhold.

Ved å gjennomgå og analysere disse dokumentene, fikk vi et godt innblikk i arbeidsbetingelse og lønnsvilkårene for østeuropeiske vikarer som jobbet hadde jobbet for Orange i kommune-Norge gjennom flere år. Dette sammenlignet vi med informasjon om tarifflønn og lønnsstatistikk fra KS og Sykepleierforbundet i tilsvarende periode.

Dette var noe av det vi satt igjen med etter denne gjennomgangen:

- De østeuropeiske vikarene hadde frem til 2016 vært formelt ansatt i Orange Group Baltic. Dette selskapet sendte vikarene til Norge for at de skulle jobbe gjennom en rotasjonsordning, ikke ulik den vi kjenner for nordsjøarbeidere.
- Vikarene hadde gjennom flere år hatt en nettolønnsordning.

- Ansatte var trukket for obligatorisk språkkurs, opplæring og bolig/reise, uten at trekkene var spesifisert på lønsslippene.
- Vikarer hadde fått utbetalt ned mot 88 kroner timen.

Orange-ledelsen sto gjennomgående på at deres ansatte fikk lønn på samme nivå som norske vikarer. Men dette var basert på bruttolønnen som ble lagt til grunn. I praksis gikk en stor del av lønnen tilbake til Orange-systemet, og vikarene satt igjen med mindre enn det en norsk sykepleier fikk utbetalt etter skatt. Vikarer vi snakket med sa at de ikke visste hvilke rettigheter de hadde i Norge, og flere hadde heller aldri undersøkt hvilken lønn de faktisk hadde krav på.

Selskapet hadde overfor tilsynsaktører gitt uttrykk for at det ikke var noen fortjeneste for Oranges del i nettolønnsordningen, men mangelen på spesifiserte trekk, kombinert med en komplisert selskapsstruktur der mye penger ble flyttet mellom selskapene i interne transaksjoner, gjorde det vanskelig å kontrollere hvorvidt dette var tilfelle, noe som også ble påpekt i en av revisjonene som ble gjennomført hos en av Oranges offentlige kunder. Funnene våre rundt boligutleie, pengestrømmer og innretning på hvor profitt og utbytte ble tatt ut, tydet på at modellen med ikke-spesifiserte lønnstrekk hadde vært lønnsomme for selskapsstrukturen Paulsen kontrollerte.

Rettsprosessene mot egne ansatte

Et av lønnstrekk var knyttet til den obligatoriske språkopplæringen vikarene måtte gjennomgå på Oranges språkskole i Baltikum. Gjennom flere år opererte Orange med en arbeidskontrakt som forpliktet vikarer som sluttet før det hadde gått to år å betale Orange en økonomisk kompensasjon.

Fra ulike kilder ble vi gjort kjent med at Orange hadde brukt rettsapparatet i Litauen for å få tilbakebetalt penger fra tidligere ansatte. I samarbeid med journalistene i 15min fikk vi ut rettsdokumentene fra 13 slike saker. Disse viste at vikarer hadde blitt dømt til å tilbakebetale opp mot 35.000-40.000 kroner hver, noe som utgjør spesielt mye i et lavinntektsland som Litauen. Dersom arbeidstaker av ulike ikke kunne eller ønsket å arbeide for selskapet, risikerte de altså å sitte igjen med personlig gjeld til selskapet.

Grenseoverskridende samarbeid

Bakteppet for arbeidet med Orange-saken var altså Paradise Papers-prosjektet, et internasjonalt samarbeid som involverte 370 journalister i ulike land gjennom ICIJ. Selv om metodearbeidet med Orange-saken i liten grad har vært knyttet til lekkasjene som er sentrale i Paradise Papers, har vi likevel benyttet oss av nettverket og samarbeidsplattformen I-Hub i arbeidet. Dette er et kryptert forum der journalister kan diskutere saker og dele research. Da vi etterhvert i researcharbeidet oppdaget at saken også hadde forgreininger til Litauen og Sverige, opprettet vi en forumtråd der vi redegjorde for det vi hadde funnet. Journalister fra TT og SVT i Sverige og nettavisen 15min i Litauen fattet raskt interesse. Spesielt skulle samarbeidet med

15min vise seg å bli både nyttig og utfordrende. De gikk aktivt inn i researcharbeidet og bisto med kartlegging av kilder, litauiske dokumenter og oversettelse.

Journalistene i 15min var avgjørende for at vi fikk tak i tidligere Orange-ansatte som ville stå frem. Vi hadde i researchfasen jobbet aktivt opp mot flere kilder i Norge for å få til dette. Flere var villige til å snakke med oss anonymt, men det var vanskelig å få noen til å stå frem med navn. Flere ga uttrykk for at de var redde for å bli juridisk forfulgt av tidligere arbeidsgiver. Frykten var forståelig: tidligere arbeidskontrakter hadde en klausul der det fremkom at ansatte ikke hadde lov til å snakke om lønnsbetingelser og interne forhold i selskapet, og at de kunne straffes økonomisk om det skjedde.

At 15mins journalister var fra Litauen og snakket språket var tillitsbyggende overfor kildene, og vi fikk derfor avtalt at vi møtte dem sammen. 15min ønsket å lage en videodokumentar om sykepleierne og sendte en gruppe journalister til Norge. Før intervjuene møtte vi dem også for en felles gjennomgang av researchen. Selv om vi samarbeidet og delte mye research med litauerne, var det et viktig moment at vi jobbet for forskjellige mediehus i forskjellige land, der publisistiske normer og etiske regelverk ikke nødvendigvis er sammenfallende. Det var derfor avgjørende for oss at vi hadde full publisistisk kontroll og kunne gå god for de journalistiske metodene i materialet vi skulle bruke. 15min gjorde blant annet skjulte opptak som de publiserte. Dette var ikke metoder vi kunne stille oss bak eller materiale vi kunne legge til grunn i våre saker. Overfor Orange-ledelsen og andre kilder var vi åpne om at vi hadde et research-samarbeid med 15min.

En utfordring ved samarbeidet oppsto da vi ble nødt til å skyve på planlagt publiseringsdato på grunn av interne innspill og vurderinger som gjorde det nødvendig å bearbeide manus. 15min sto da fritt til å publisere, noe de også gjorde. Dette innebar en risiko for at sentrale momenter i vår sak komme bli sitert av andre medier før vi selv hadde publisert.

ICIJ-medarbeider Matthew Caruana Galizia bisto oss blant annet med å undersøke og fotografere adressen der Solutio var registrert på Malta. Dette skjedde kun kort tid før hans mor, gravejournalisten Daphne Caruana Galizia, ble drept i et [bombeattentat](#).⁶

Vi trenger hjelp, men hvor skal vi gå?

Selv om flere i gruppen som jobbet med sakene om Orange Helse hadde god erfaring fra undersøkende journalistikk, skjønnte vi raskt at vi i dette prosjektet trengte hjelp utenfra for å få svar på avgjørende spørsmål i en svært kompleks og grenseoverskridende selskapsstruktur. Vi kontaktet eksperter som hadde inngående kjennskap til skattejus, selskapsrett, skatteparadiser og konsernintern økonomi. Hva kunne være rasjonale bak organiseringen, de omstendelige transaksjonene og mange kryssende pengestrømmene for et konsern som nærmest utelukkende tjener penger på norske skattebetalere?

⁶ Garcia bisto oss også under arbeidet med "Fallgruven". Vi har omtalt hendelsen ytterligere i "Spesielle erfaringer"-kapittelet i metoderapporten som tar for seg dette prosjektet.

Vi møtte umiddelbart på en utfordring: Mange av de fremste ekspertene vi ble tipset om, som mange mente kunne dette best, var tilknyttet de største internasjonale revisjonsselskapene. Da flere av disse var representert som aktører i dokumentene i Paradise Papers, var de ikke aktuelle å kontakte. Samtidig nektet skattemyndighetene, på grunn av taushetsplikt, å hjelpe oss med avgjørende avveininger rundt sentrale spørsmål i en konkret sak. Flere av kildene som kjente til Orange best fra før, er tilknyttet fagforeninger som er sterkt kritiske til bemanningsbransjen og den sterkt politiserte debatten rundt private aktører i velferds-Norge. Dette var en faktor vi måtte ta høyde for underveis i arbeidet.

Løsningen ble academia. Her fikk vi god hjelp. Vi fant frem til noen av de fremste juristene og økonomene på høyskoler og universiteter landet rundt med spisskompetanse på temaene vi berørte. Vi forsøkte å ta hensyn til bredde i fag, geografi, institusjoner og, i den grad dette fremsto som relevant, kjente politiske ståsteder. Vi opplevde å bli møtt med velvilje fra de fleste, og laget et research-notat⁷ hvor vi samlet opp det vi vurderte som sentrale funn. Vi la også ved et strukturkart vi hadde laget over Orange-systemet basert på det vi da visste. Sammen med dokumentene sendte vi noen konkrete spørsmål vi ønsket vurdert. For eksempel hvordan de tolket hensikten med selskapsstrukturen, skattemessige konsekvenser av ulike løsninger og om det var noe i våre funn som de anså som skatteunndragelser eller andre brudd på lovverket.

Svarene på spørsmålene spriket enkelte steder tydelig ut fra faglig ståsted og bakgrunn. Ut fra svarene ble det tydelig og klart for oss at mye av det vi undersøkte lå i en juridisk gråsoner. Det noen mente var ulovlig, kunne andre si var uproblematisk. Påstander om det som fremstår som nær aggressiv skatteplanlegging hos noen, ble hos andre sett på som helt normal business i et internasjonalt konsern. Noen av ekspertene møtte vi i timesvis og studerte regnskaper, strukturkart og spørsmål med. Målet var å forstå hva som var det mest sentrale, og hva skulle legge bort.

Denne juridiske gråsonen var en gjennomgående utfordring i arbeidet med sakene om Orange Helse. Etterhvert som vi fikk mer informasjon, endret premissene og forutsetningene for saken seg. Dette gjorde at vi til enhver tid måtte justere hypotesene. Forhold som i begynnelsen virket alvorlig, kunne ha en naturlig forklaring. Etter å ha sjekket ut flere spor kom vi frem til at det vi synes var mest interessant, var den komplekse, men mest sannsynlig lovlige, strukturen skattepengene gikk inn i. Hvilken mulighet har kommunene til å sørge for at alt går riktig for seg når leverandøren har vært organisert på denne måten?

Motstand og spesielle erfaringer

En toppsjef i Bergen

Fra september hadde vi jevnlig kontakt med Orange-sjef Nils Kristian Paulsen. Vi var tydelige fra start på at vi ønsket å møtes, og at vi trolig kom til å ha flere runder med spørsmål

⁷ Eksempel på notatet og spørsmål er vedlegg 1

etterhvert som vi kom videre i researchen. Etter en stund gikk han med på å møtes, men bare under enkelte forutsetninger: Vi fikk ikke ta opptak av intervjuet, vi fikk bare være to journalister, og fotografen måtte vente utenfor. Han ville dessuten møtes på revisjonskontoret til KPMG i Bergen og ha med seg sin advokat. Til tross for at vi i utgangspunktet var skeptiske til å la ham ta regi over møtet på den måten, vurderte vi et slikt møte som så viktig at vi valgte å gå med på kravene. Vi anså det også som sentralt å være samarbeidsvillige på dette feltet, gitt at vi gikk kritisk inn i virksomheten. Vi ønsket ikke å komme i en situasjon der vi kunne anklages for manglende samtidig imøtegåelse eller vilje til dialog.

Da Henning og Nina møtte Paulsen og hans advokat i Bergen, benyttet Orange-sjefen første anledning til å påpeke at han har fått flere medier felt i PFU. Advokaten minnet oss dessuten på belastningen av å omtales i mediene og hva som skjedde i den nære familien til Gro Harlem Brundtland på 1990-tallet. Vi var kjent med PFU-bakteppet, men det gjør noe med stemningen når det etableres som utgangspunkt for et slikt møte. Det implisitte budskapet i advokatens eksempel måtte vi ta på alvor. Vi spurte derfor om det var spesielle, personlige forhold vi burde være informert om, slik at disse kunne tas inn i vurderingen av det videre arbeidet og publiseringen. Dette ble avkrefet, men Paulsen var imidlertid opptatt av å bli varslet før saken ble publisert, slik at han kunne informere familien. Det var en forutsetning det ikke var noe problem å akseptere.

Selve intervjuet varte i rundt fire timer. Vi hadde sendt spørsmål på forhånd, og han hadde allerede svart på de fleste skriftlig, men det var fremdeles mange ubesvarte spørsmål for oss. Han hadde ikke gitt et tydelig svar på hvorfor Orange-konsernet i Baltikum i en periode var eid via skatteparadiset Malta, hva han skulle med selskapet der, og det var en del pengestrømmer vi ville vite mer om. På et tidspunkt måtte han konferere revisoren sin i samme bygg, og det tegnet seg et bilde av at Paulsen selv ikke kjente alle detaljene i hvorfor Orange-strukturen hadde blitt som den ble.

Da vi i ettertid sendte sitater og faktaopplysninger til gjennomlesing, fikk vi erfare utfordringen ved Paulsens betingelse om at vi ikke fikk ta opptak av intervjuet.. Han endret stort sett alle avgitte sitater, og vi hadde ingen annen dokumentasjon enn våre egne notater på at det vi mente han hadde sagt, faktisk var sagt. Vi endte opp med å akseptere endringene hans der de ikke forandret meningsinnholdet i sitatene.

Dialogen ble mer anstrengt etterhvert som vi nærmet oss publisering. Mye av den foregikk skriftlig med tanke på at vi ønsket å ha et dokumentspor å vise til dersom det skulle bli nødvendig. Vi hadde oversendt uttalelser fra våre ekspertkilder til Paulsen slik at han skulle få mulighet til å kommentere disse. Vi vet at Paulsens advokat deretter tok kontakt med en av kildene for å diskutere saken og uttrykke sin uenighet. I slike situasjoner kan kilder bli presset til å endre synspunkt eller trekke sitater, og vi understreket overfor kilden at dette var uvanlig oppførsel fra advokatens side. Kilden sto ved sine sitater, men påpekte at vedkommende ikke hadde opplevd noe lignende før.

Paulsen tok i etterkant av sakene kontakt med Aftenposten nyhetsredaktør for en samtale. Etter samtalen tok vi en ny vurdering av dekningen og omfanget. Han ønsket senere å skrive en kronikk i Aftenposten, noe han også fikk anledning til. Den ble [publisert 27. desember](#).

Kolleger reagerer på hemmelighold

Fra august satt Nina, Henning og Andreas i et eget rom, to etasjer under resten av redaksjonen. Grunnen var at det fra ICIJs side ble satt svært strenge krav for hemmelighold rundt arbeidet med Paradise Papers-prosjektet. Ingen utad skulle vite noe som helst om hva, hvem eller når, selv om majoriteten av arbeidet i akkurat denne saken handlet om kartlegging av åpne og offentlige kilder. Vi kunne rett og slett ikke sitte med research på skjermene i åpent landskap i redaksjonslokalet, ei heller føre samtaler om temaet uten at det ville blitt fanget opp. Det var krevende for oss som jobbet med prosjektet at vi ikke kunne snakke med andre om hva vi gjorde. Både det, og at flere kolleger reagerte på hemmeligholdet, var tidvis utfordrende for motivasjonen i et prosjekt som allerede var komplisert og tidkrevende å håndtere.

Publisering og den utfordrende gråsonen

ICIJs prosjekter har ett felles publiseringstidspunkt, denne gangen satt til søndag 5. november klokken 19 norsk tid. Noen dager før dette fikk resten av redaksjonen vite om hva vi hadde jobbet med. Allerede i august hadde vi pekt ut Orange Helse som en av de nasjonale sakene vi ønsket å gå grundig inn i. Samtidig skulle vi også bidra i flere andre store nasjonale og internasjonale saker og de viktigste internasjonale sporene i prosjektet. Å skulle bidra på mange fronter i mange saker var tidkrevende, og gikk ofte på bekostning av arbeidet med Orange Helse som måtte gjøres parallelt. De første tre dagene fra søndag 5. november publiserte vi en rekke store internasjonale og nasjonale saker. Gjennomslaget i andre nasjonale medier i Norge og internasjonalt var enormt, både på saker om at vi hadde [identifisert 1000 nordmenn i materialet](#)⁸, om [Glencore og Oljefondet](#), [Trumps handelsminister](#) og [Nikes pengeflytting](#).

Planen var i utgangspunktet å publisere den første Orange-saken en uke etter de første, internasjonale Paradise Papers-avsløringene. Men vi innså fort at det ikke gikk. Kompleksiteten, bredden og omfanget i dette prosjektet var en utfordring når sakene skulle skrives ut og presenteres. Det kom stadige innspill til endringer etter runder med gjennomlesning der vi gjennomgikk alle påstander, fakta og dokumentasjon. Dette ble gjort i plenum med redaktør og én fra redaksjonen som hadde rollen som “djevelens advokat”. Etter å ha skrevet om hovedsaken syv ganger, var planen publisering søndag 19. november. Men etter at både sjefredaktør, nyhetsredaktør og andre hadde lest, ble det enighet om å jobbe videre med manus. Det var nødvendig med nye runder før vi kunne publisere. Viktige diskusjoner var etterlatt inntrykk, fokus i saken og om vinklingen kunne forsvares mot de potensielle konsekvensene for Orange-selskapene. Det er ikke til å legge skjul på at dette var en krevende prosess.

⁸ Her besitter vi nå en database som utgjør en viktig journalistisk ressurs for nye saker.

Et stor utfordring i hele arbeidet med denne saken er kunsten å balansere språket. Skatte- og selskapsjuss er et fagfelt med krevende gråsoner og, slik vi oppfattet det, ikke presist definerte grenser for hva som er lovlig og ulovlig. Mange av de sentrale problemstillingen våre endte i fagtekniske diskusjoner mellom fagpersoner med ulik tilnærming.

Et vanlig motargument vi har støtt på underveis er “ja, men dette er jo ikke ulovlig”. Noen aktører hadde en holdning om at dette var en legitim måte å organisere en selskapsstruktur på, mens andre hadde en oppfatning om at det kunne foreligge ulovligheter eller forhold som var problematisk. Noen aktører lot til å la seg påvirke av eget politisk eller verdimessig utgangspunkt når de fremsatte betraktninger og påstander. Det ble utfordrende å balansere saken og språket på en måte som fikk frem de faktiske forhold uten at vi endte i en faglig eller politisk polemikk. Vårt prosjekt handlet i stor grad om å kartlegge strukturer, pengestrømmer og forklare hvordan disse henger sammen med organiseringen av velferdssamfunnet. Vi fikk også reaksjoner på omfanget av saken (25 000 tegn og fem avissider + forsiden) da vi publiserte, med samme utgangspunkt om at dette jo er “helt lovlig”. Denne innvendingen kommer ofte i saker som involverer skatteparadis. President Barack Obama sa i 2016 følgende om denne innvendingen, som også kom mot Panama Papers: - Problemet er at mye av dette er lovlig, ikke at det er ulovlig.

Konsekvenser

- Som et resultat av vår kartlegging av kommunenes bruk av helsevikarbyrået Orange Helse, kunne vi avsløre at over 50 av kommuner ikke sjekket lønnen til vikarene de leide inn.
- Litauiske skattemyndigheter undersøker den delen av virksomheten som er knyttet til landet.
- Det har vært en høring i det litauiske parlamentet om Orange-systemets virksomhet i Litauen.
- Arbeiderpartiet har varslet at de nå skal vurdere et forbud mot innleie av helsevikarer i Norge.
- Sakene førte til debatt i Stortinget og flere spørsmål ble sendt til ulike statsråder om situasjonen. Sakene har også ført til debatt i en rekke kommuner som har hatt eller har avtale med Orange Helse.

Vedlegg

- 1) Kopi av researchnotatet vi sendte til eksperter i september
- 2) Strukturkart pr. september 2017

Oslo, 12. januar 2018